

КЗВО ЛОР «ЛЬВІВСЬКА МЕДИЧНА АКАДЕМІЯ
ІМЕНІ АНДРЕЯ КРУПІНСЬКОГО»
Кафедра фундаментальних дисциплін

«До захисту допущено» «
13 » травня 2024 р.
Завідувач кафедри
фундаментальних дисциплін
к.пед.н. Н.Б.Сопнева

Шведа Галина Петрівна

УДК: 614.24:616.89

**ВИВЧЕННЯ СТАНУ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я
МЕДСЕСТРИНСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ**
Спеціальність 223 Медсестринство

Наукова робота на здобуття освітнього ступеня магістр

Науковий керівник кандидат
медичних наук, доцент
Любінець Лідія Анісіївна

Львів - 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я	12
1.1. Ментальне здоров'я як невіддільна складова загального здоров'я людини	12
1.2. Детермінанти ментального здоров'я.....	17
1.3. Ментальне здоров'я та соматична патологія	23
1.4. Ментальне здоров'я працівників системи охорони здоров'я.....	28
Висновки до розділу 1	33
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ВИВЧЕННЯ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я	34
РОЗДІЛ 3. СОЦІОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я МЕДСЕСТРИНСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ.....	38
3.1. Стан тривожності за гендерною ознакою	38
3.2. Стан тривожності залежно від віку.....	58
3.3. Порівняння результатів оцінки стану тривожності середнього медичного персоналу закладів охорони здоров'я України та Польщі...	69
Висновки до розділу 3	82
ВИСНОВКИ	83
ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	86
ДОДАТКИ	100

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ

ВООЗ, WHO -	Всесвітня Організація Охорони Здоров'я
ООН -	Організація Об'єднаних Націй
ПТСР -	посттравматичний стресовий розлад
Covid-19 -	коронавірусна хвороба 2019

АНОТАЦІЯ

Магістерська робота присвячена дослідженню стану ментального здоров'я середнього медичного персоналу, аналізуючи стан його тривожності в умовах правового режиму воєнного стану.

Поставлене завдання реалізовувалось з використанням структурно-логічного розгляду. Для виконання дослідження було обрано медико-статистичний метод. Проведено опитування медичних сестер/братів у клініці екстреної медичної допомоги м. Львова (Україна, 1 група) та Підкарпатському онкологічному центрі м. Бжозов (Польща, 2 група). Для опитування використана анкета «Шкала тривожності Spielberger Charles D».

Встановлено помірно-високий стан особистісної та реактивної тривожності у $98,82 \pm 0,83\%$ і $98,24 \pm 1,01\%$ ($p < 0,05$) респондентів середнього медичного персоналу клініки екстреної медичної допомоги м. Львова. Рівень тривожності значно перевищував показник у 30 балів, який характеризує низьку ступінь тривожності, і становив в середньому, відповідно, $48,19 \pm 0,59$ і $47,19 \pm 0,63$ балів, незалежно від статі, віку, місця проживання та цивільного стану опитаних. При цьому низький рівень особистісної та реактивної тривожності спостерігався, відповідно, у $1,18 \pm 0,83\%$ та $1,76 \pm 1,01\%$, помірний - у $32,94 \pm 3,60\%$ та $40,00 \pm 3,76\%$, високий - у $65,88 \pm 3,64\%$ та $58,24 \pm 3,78\%$ опитаних.

Досліджено стан тривожності у середнього медичного персоналу Підкарпатського онкологічного центру м. Бжозов (Польща). Виявлено, що у більшості опитаних рівень як особистісної, так і реактивної тривожності також значно перевищував 30 балів і в середньому становив, відповідно, $42,16 \pm 0,51$ і $43,64 \pm 0,44$ бали, тобто відповідав помірному рівню. У даній групі низький стан особистісної та реактивної тривожності спостерігався, відповідно, у $11,24 \pm 1,72\%$ та $4,73 \pm 1,15\%$, помірний - у $50,30 \pm 2,72\%$ та $57,40 \pm 2,69\%$, високий - у $38,46 \pm 2,65\%$ та $37,87 \pm 2,64\%$ респондентів.

Проведений порівняльний аналіз стану тривожності середнього медичного персоналу 1 та 2 груп засвідчив меншу кількість осіб з низькими рівнями особистісної та реактивної тривожності, відповідно у 9,5 та 2,7 разів ($p < 0,05$) у

працівників з України. В цей же час помірний або ж середній рівень тривожності домінував, відповідно, у 1,5 та 1,4 рази ($p < 0,05$) у персоналу з Польщі. Високі ж рівні тривожності в 1,7 та 1,5 рази ($p < 0,05$) частіше спостерігалися в середнього медичного персоналу в Україні.

Таким чином, отримані результати дослідження є підставою для висновку, що події воєнного характеру у державі зумовили підвищення стану тривожності у працівників клініки екстреної медичної допомоги м. Львова в Україні.

ABSTRACT

The master's thesis is devoted to the study of the state of mental health of nurses, analyzing the state of their anxiety in the conditions of the legal regime of martial law.

The task was realized using a structural and logical analysis. The medical and statistical method was chosen for the study. A survey was conducted among nurses in the emergency medical care clinic in Lviv (Ukraine, group 1) and the Subcarpathian Regional Oncology Center in Brzozow (Poland, group 2). The questionnaire "Charles D. Spielberger Anxiety Scale" was used for the survey.

A moderately high state of personal and reactive anxiety was found in $98.82 \pm 0.83\%$ and $98.24 \pm 1.01\%$ ($p < 0.05$) of respondents of the nursing staff of the emergency medical care clinic in Lviv. The level of anxiety significantly exceeded the index of 30 points, which characterizes a low degree of anxiety, and averaged, respectively, 48.19 ± 0.59 and 47.19 ± 0.63 points, regardless of gender, age, place of residence and civil status of the respondents. At the same time, low levels of personal and reactive anxiety were observed in $1.18 \pm 0.83\%$ and $1.76 \pm 1.01\%$, respectively, moderate - in $32.94 \pm 3.60\%$ and $40.00 \pm 3.76\%$, high - in $65.88 \pm 3.64\%$ and $58.24 \pm 3.78\%$ of respondents.

The state of anxiety in the nursing staff of the Subcarpathian Oncology Center in Brzozow (Poland) was studied. It was found that the level of both personal and reactive anxiety in the majority of respondents also significantly exceeded 30 points and averaged, respectively, 42.16 ± 0.51 and 43.64 ± 0.44 points, i.e. corresponded to a moderate level. In this group, a low level of personality and reactive anxiety was

observed in $11.24 \pm 1.72\%$ and $4.73 \pm 1.15\%$, respectively, moderate - in $50.30 \pm 2.72\%$ and $57.40 \pm 2.69\%$, high - in $38.46 \pm 2.65\%$ and $37.87 \pm 2.64\%$ of respondents.

The comparative analysis of the anxiety state of nurses in groups 1 and 2 showed a smaller number of people with low levels of personal and reactive anxiety, respectively, by 9.5 and 2.7 times ($p < 0.05$) in workers from Ukraine. At the same time, moderate or average levels of anxiety dominated, respectively, by 1.5 and 1.4 times ($p < 0.05$) in the personnel from Poland. High levels of anxiety in 1.7 and 1.5 times ($p < 0.05$) were more often observed in the average medical staff in Ukraine.

Thus, the results of the study are the basis for the conclusion that military events in the country have led to an increase in anxiety among employees of the emergency medical care clinic in Lviv, Ukraine.

Актуальність теми. Світорозуміння дефініції «здоров'я» постійно розвивається як у зв'язку із розвитком науки, яка дає все точніші та чіткіші визначення норми, так і з розвитком суспільства, яке змінює умови життя і вимоги до здоров'я людини, а також із розвитком культури, яка змінює ціннісні ставлення до здоров'я [8]. Здоров'я це канон буття і розвитку людини, що характеризується особистими можливостями індивіда та його змогою пристосовуватись до середовища і вмінням протистояти зовнішнім і внутрішнім впливам. З цього погляду ментальне здоров'я є важливою частиною загального здоров'я і самопочуття людини. За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), ментальне здоров'я - це стан повного фізичного, душевного і соціального благополуччя, при якому людина може реалізувати власні здібності, протистояти звичайним життєвим стресам, продуктивно працювати і робити внесок у суспільне життя [114].

Значення ментального здоров'я важко переоцінити. Воно позначається на тому як людина думає, відчуває, поводить, як ставиться стосовно себе та інших людей, а також на її відношенні до життєвих проблем.

В Україні, де триває повномасштабна війна, питання ментального здоров'я набуває особливого значення оскільки негативний вплив війни та її наслідки в обов'язковому порядку відбиваються на ментальному здоров'ї населення [7].

Ментальні порушення впливають на фізичне здоров'я людини. Вони можуть зумовлювати появу залежностей від алкоголю, наркотиків, тютюнопаління і т.п. Також стають причиною утруднення адаптації людини до соціуму та інтеграції, знижують ефективність функціонування як в побуті, так і у професійній діяльності.

Специфічним виступає стан ментального здоров'я у медичних працівників. Вплив на психічний стан їх здоров'я мають, як зовнішні чинники так і умови праці. Дослідження особливостей ментального здоров'я у даної групи населення передбачені документом Європейського регіонального бюро ВООЗ «Європейський план дій з укріплення потенціалу та послуг громадського здоров'я», який окреслює моніторинг і реагування на небезпеки для здоров'я та

під час надзвичайних ситуацій у сфері охорони здоров'я, власне проведенням⁸ спостереження, виявлення і прогнозування найбільших ризиків для здоров'я на робочому місці. Тривожні розлади частіше зустрічаються у медсестер, ніж у лікарів. Середній медичний персонал є найбільшою професійною групою, яка безпосередньо та тривало перебуває в постійному контакті зі своїми пацієнтами [106].

Актуальність напрямку даного дослідження зумовлена вирішенням одного з пріоритетних завдань державної політики в Україні у підтримці психічного здоров'я, а саме вивченням рівня тривожності у медсестринського персоналу при виконанні своїх професійних обов'язків в час повномасштабної війни в Україні.

Мета дослідження: вивчення стану особистісної та реактивної тривожності медсестринського персоналу та обґрунтування необхідності підтримки його ментального здоров'я в умовах воєнних подій в Україні.

Завдання дослідження:

- Здійснити аналіз та систематизацію наукової інформації про стан ментального здоров'я населення;
- Дослідити стан тривожності у медсестринського персоналу закладу охорони здоров'я в умовах правового режиму воєнного стану в Україні;
- Здійснити соціологічне опитування медсестринського персоналу закладу охорони здоров'я в Польщі;
- Провести аналіз, порівняльний розгляд та інтерпретацію результатів соціологічного дослідження стану особистісної та реактивної тривожності у медсестринського персоналу України та Польщі;
- Розробити і обґрунтувати практичні рекомендації щодо підтримки ментального здоров'я медсестринського персоналу в умовах правового режиму воєнного стану в Україні.

Об'єкт дослідження - стан ментального здоров'я медсестринського персоналу в умовах правового режиму воєнного стану.

Предмет дослідження - особистісна та реактивна тривожність медсестринського персоналу, особливості рівня тривожності залежно від віку, статі, місця проживання та соціального стану.

Методи дослідження. При проведенні даного дослідження нами⁹ використано наступні методи:

Бібліосемантичний - базується на вивченні існуючих світових та вітчизняних підходів до оцінки проблем стану психічного здоров'я населення.

Соціологічний - для дослідження рівня особистісної та реактивної/ситуативної тривожності у медсестринського персоналу.

Статистичний - для обробки і оцінки інформації, що була отримана під час дослідження та визначення статистичної цінності результатів.

Описового аналізу - з метою проведення функціонально-структурного аналізу отриманих даних та обґрунтування практичних рекомендацій щодо впровадження підходів у підтримці психічного здоров'я медсестринського персоналу в умовах правового режиму воєнного стану.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що на основі проведеного дослідження:

- виявлено і оцінено рівні особистісної та реактивної тривожності у медсестринського персоналу в умовах правового режиму воєнного стану в Україні;

- встановлено особливості рівнів особистісної та реактивної тривожності у медсестринського персоналу закладів охорони здоров'я в Україні та Польщі;

- запропоновано рекомендації для підтримки психічного здоров'я медсестринського персоналу закладів охорони здоров'я в умовах воєнних подій в Україні.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що у магістерській роботі, на основі аналізу проведених досліджень, показано проблеми стану ментального здоров'я медсестринського персоналу закладів охорони здоров'я на сучасному етапі в умовах правового режиму воєнного стану в Україні, запропоновано рекомендації у підтримці ментального здоров'я медичного персоналу, що сприятиме покращенню їх психічного благополуччя та виконанню функціональних обов'язків.

Основні положення, висновки та рекомендації магістерської роботи можуть бути використані:

- у науково-дослідній сфері - для подальшого вирішення наукових та практичних проблем в галузі медсестринського менеджменту;¹
- у закладах охорони здоров'я - для покращення умов праці та відпочинку медсестринського персоналу, рівня їх матеріального забезпечення, створення сучасних підрозділів психосоціальної реабілітації для працівників закладів охорони здоров'я, що сприятиме підвищенню якості надання медичних послуг.
- у освітньому процесі - для викладання навчальних дисциплін з питань ментального здоров'я населення, в т. ч. у медичних працівників, вдосконалення програм і навчальних планів, залучення студентів до науково-дослідницької діяльності, удосконалення професійних вмінь, щодо вимог сучасності.

Апробація результатів роботи. Основні положення та результати дослідження доповідалися й обговорювалися на міжнародних та регіональних конференціях:

- 8 Międzynarodowa onkologiczna konferencja naukowa «Choroby nowotworowe wyzwaniem dla systemu ochrony zdrowia i nauki». 18-20 maja 2023 r., Sanok. Польща.
- Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю до Всесвітнього дня здоров'я. 5 квітня 2024. Національний медичний університет імені О.О. Богомольця. м. Київ. Україна.
- Міжнародна студентська науково-практична конференція «Теоретичні та прикладні аспекти медико-біологічних наук», 16 травня 2024 року. Львівська медична академія імені Андрея Крупинського. м. Львів. Україна.

Публікації. Основні положення та результати дослідження викладено у 6 публікаціях, з них 4 у фахових журналах:

1. Shveda Halyna, Kachmarska Marta, Lyubinets Lydia, Smiatko Dawid, Borovets Vsevolod. Ocena poziomu leku reaktywnego specjalistow pracujacych z pacjentami na nowotwory / Assessment of the level of reactive anxiety of specialists working with cancer patients. 8 Międzynarodowa onkologiczna konferencja naukowa «Choroby nowotworowe wyzwaniem dla systemu

- ochrony zdrowia i nauki». Streszczenia wyst[^]pien. Sanok, 18-20 maja 2023 r. ¹
2. Шведа Г. П., Любінець Л. А., Качмарська М. О. Ступінь тривожності в середнього медичного персоналу під час воєнного стану в Україні. Україна. Здоров'я нації. 2023. № 3. С.80-84. DOI: 10.32782/2077-6594/2023.
 3. Shveda G., Kachmarska M., Lyubinets L., Cipora E. Characterization of the level of anxiety of nursing staff depending on the specifics of working conditions. Acta Medica Leopoliensia, 2023. № 29 (3-4). С. 146-156. DOI: 10.25040/aml2023.3-4.146/.
 4. Шведа Г. П., Качмарська М. О., Ціпора Е, Любінець Л. А., Ришковська Н. О. Стан стресовості у медичного персоналу онкологічної клініки. Україна. Здоров'я нації. 2024. № 1. С. 116-121. DOI: 10.32782/20776594/2024.1/20.
 5. Шведа Г. П., Любінець Л. А., Качмарська М. О. Вікові особливості тривожності у медсестринського персоналу. Клінічна і профілактична медицина. 2024. № 3. С. 144.
 6. Шведа Г.П. Ментальне здоров'я і особистісна тривожність. Матеріали Міжнародної студентської науково-практичної конференції «Теоретичні та прикладні аспекти медико-біологічних наук» (м. Львів, 16 травня 2024 р). - Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2024. С.47- 52.

Структура магістерської роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (всього 119, з них 21 - кирилицею, 98 - латиною) та додатків. Загальний обсяг магістерської роботи - 104 сторінки. Робота містить 29 таблиць та 21 рисунок.